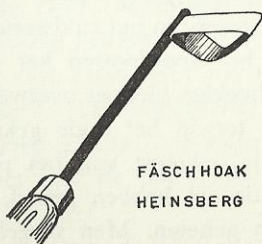

spreekt van *fersmes*, het westelijk deel van *fassmes*. Naar ik zelf in Coesfeld constateerde komt het instrument in vorm geheel overeen met de afbeelding van de kaart. Een ander aanknopingspunt met de ronde varshaak vindt men in de hierbij afgebeelde *gratrèsse*, die *Delvaux* geeft voor *Silenrieux*; uitdrukkelijk wordt ervan gezegd: *il polit le talon*. Elders hebben we het instrument echter niet aangetroffen. Wel vindt men bij *Vauchelet* een *gratteresse*, *Outil pour polir le sabot à l'intérieur*, bij *Noël* een *grètrèsse*, ook bestemd voor het bewerken van de binnenkant van de klomp, bij *Feller* een *gâterèce* (*Lavacherie*) of *graterèce* (*Awenne, Bourlers*), *couteau en forme de crochet semi-circulaire servant à aplanir le talon en dedans*, maar blijkens de afbeelding die *Ducarme-Gozin* geven naast de benaming *grat'rèce* voor *Crupet en Rance*) kan hiermee ook wel een gekruld bodemmes worden bedoeld.

De naam *Fersmesser*, -*mets* (*zum Aushöhlen des Holzschuhes*), die het *Rhein. Wrtb.* (II, 403) documenteert o.a. voor de plaats *Heinsberg*, duidt wellicht een enigszins anders gevormd mes aan als ik mag afgaan op de afbeelding die *Heinsberg* geeft naast de naam *fäschhoak* (*Fersenhaken*). Men zie de afbeelding hieronder. *Porselen* geeft de naam *Fersenhaken*; wat het precies is valt niet te bepalen.

FÄSCHHOAK
HEINSBERG

De ronde varshaak, een vernieuwing in onze gebieden, ontstaan wellicht in het oosten van Noord-Brabant op basis van hetgeen in Wallonië bekend was, heeft zich hoofdzakelijk in noordwestelijke richting verbreid, wat misschien gepaard ging met een expansie van het woord *varshaak*; over deze expansie zelf zie men de volgende kaart. Zoals te verwachten is, heeft zich de zaak verder verbreid dan het woord *varshaak*. Als we in het zuiden de namen *rond hielmes* en *krom hielmes* aantreffen, moeten we daaruit afleiden, dat wel het nieuwe mes bekend geworden is, echter zonder een specifieke naam te krijgen. Het gebied waar de naam *plathaak* gebruikelijk was voor het rechthoekige hielmes heeft ofwel de ronde varshaak niet leren kennen, ofwel het